

Asia: VN/9812/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain, terveydensuojelulain sekä ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä annetun lain muuttamisesta

Laki kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain muuttamisesta

Kuolemasta ilmoittaminen, kuoleman toteaminen ja kuolleen hautaaminen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) esittää käsityksensä luonnoksesta hallituksen esitykseksi kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain muuttamisesta, että esitysluonnos on yleisesti ottaen asianmukainen ja että lakitasoinen perussäännös selkeyttäisi kuoleman toteamisen perusteet ja siihen liittyvät toimenpiteet ja toimijat sekä säätäisi Suomen viranomaisten vastuita ulkomailla kuolleiden henkilöiden osalta. Samalla THL kuitenkin toteaa, että esitysluonnos kuolemansyyn selvityksen osalta rajautuu vain yllä esitettyihin seikkoihin, ja korostaa sitä, että kuolemansyyn selvittämismenettelyihin ja lainsäädäntöön kohdistuu edelleen lukuisia päivittämistarpeita ja sääntelyn tarkennusta, joita ei tässä esityksessä arvioida.

Seuraavassa esitetään kunnioittaen joitain ehdotuksia muutoksiksi, tarkennuksiksi ja täydennyksiksi, jotka THL:n käsityksen mukaan olisi aiheellista ottaa huomioon lopullisessa hallituksen esityksessä.

Koulutusvaikutusten osalta THL toteaa, että lääkäri- ja sairaanhoitajakoulutuksen osalta tulee varmistaa, että opetuslaitosten opetussuunnitelmat vastaavat tulevien käytäntöjen vaatimuksia koskien kuoleman alustavaa havainnointia ja kuoleman totemista.

Sivulla 42 esitettyyn lain 1 § 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että poliisin tutkittavaksi kuuluvat myös tapaukset, joissa vainajan henkilöllisyyttä ei tiedetä.

”Kuolonkalpeus” ei ole yleisesti hyväksytty toissijainen kuolemanmerkki, joten se tulisi poistaa sivulta 44. Samaa kappaletta tulisi lisäksi täsmentää sen suhteen, että 5 minuutin odotusaika koskee erityisesti ensisijaisten kuolemanmerkkien perusteella todettua kuolemaa.

Sivulle 46, koskien sairaanhoitajan tekemää kuoleman alustavaa havainnointia ehdotetaan lisäystä koskien elvytyskieltoa: ”Edellytyksenä on, että lääkäri on ennakoanut kuoleman lähestyvän, henkilölle on asetettu elvytyskielto ja lääkäri on ohjeistanut sairaanhoitajan.”

Teksti jättää avoimeksi kysymyksen siitä, mitkä toimenpiteet sairaanhoitaja suorittaa ja onko 5 minuutin seuranta-aika ainoa kriteeri sille, että hän voi katsoa potilaan elottomuuden olevan pysyvä tila. Tässä kohdassa tekstissä pitäisi todeta, että tästä asiasta annetaan tarkemmat ohjeet.

Yleisesti ottaen THL toteaa, että sen sijaan että puhutaan sairaanhoitajan tekemistä kuoleman toteamisessa suoritettavista tutkimuksista, tulisi käyttää rajatumpaa ilmausta ”sairanhoitajan tekemät kuolemaa koskevat alustavat havainnot” tai ”sairanhoitajan toteama elottomuus”.

Vaikka sairaanhoitajan tai poliisimiehen toteaman henkilön elottomuuden ja lääkärin toteaman kuoleman välillä voi olla vuorokausien ero, ei esitys ota kantaa siihen, mikä on silloin asiakirjoihin merkittävä virallinen kuolinaika, jolla kuitenkin on aina oikeudellinen merkitys. THL ehdottaa, että tekstiin tehdään lisäys: ”Lääkärin todetessa kuoleman viiveellä sairaanhoitajan tai poliisimiehen tekemien ja asianmukaisesti kirjaamien elottomuushavaintojen jälkeen kirjataan kuolemansyynselvitysasiakirjoihin arvioiduksi kuolinajaksi alustavien havaintojen mukainen päivämäärä.”

Sairanhoitajan todetessa alustavasti kuoleman on tarkennettava, kuka tällöin vastaa kuolemansyynselvityksen aloittamisesta. THL esittää, että sairaanhoitajan olisi syytä tehdä potilaan elottomuudesta aina ilmoitus päivystävälle lääkärille, joka voi tapauskohtaisesti vielä harkita kuoleman alustavaa havainnointia koskevan menettelyn asianmukaisuuden ja tarvittaessa käynnistää kuolemansyyn selvittämisen prosessin.

Poliisimiehen havainnoidessa alustavasti kuoleman ei käytännössä esiin tulleiden tulkintaongelmien vuoksi ole syytä käyttää yleisilmaisua ”selvästi todettavien toissijaisten kuolemanmerkkien perusteella” vaan tulee puhua huomattavan pitkälle edenneistä ruumiin kuivumis- ja/tai mätänemismuutoksista. Myös ”ruumiin tuhoutuminen” on yleistermi, jonka voidaan ymmärtää tarkoittavan vain täydellistä tuhoutumista. THL katsookin, että selvempää olisi käyttää kattavana ilmaisuna ”ruumiin vaikea-asteista vaurioitumista”, joka käsitteellisesti sisältäisi kaikki fysikaaliset, kemialliset ja mikrobiologiset prosessit, joiden voidaan yksiselitteisesti katsoa osoittavan henkilön elimistön elinkelvottomuuden.

1 d §:n 1 momentin perusteluissa mainitaan, että ”laissa säädetään edellytyksistä, joiden täyttyessä ruumiinavaus voidaan tai täytyy suorittaa”. THL esittää, että sana ”täytyy” poistetaan, koska laissa ei ruumiinavauksen suorittamisesta ole tällaista mainintaa.

THL esittää myös, että oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen yhteydessä todettavan kuoleman voisi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen oikeuslääkäriin lisäksi todeta oikeuslääketieteeseen erikoistuva lääkäri.

THL esittää, että myös THL:n oikeuslääkinnän toimipisteissä toimiva sairaanhoitaja voisi suorittaa toimipisteeseen kuljetetun vainajan kuoleman toteamiseksi tehtävät tutkimukset kylmäsäilytystilaan siirtämistä varten.

1 f §:n 1 momentti vaatii sanamuotoonsa lisäyksen ”Kun lääkäri on todennut kuoleman ja kuolleen henkilöllisyys on varmistettu”.

10 a §:n 2 momentissa puhutaan vainajan ruumiin ”kuntoon saattamisesta”. THL ehdottaa, että tarkennettaisiin tällä tarkoitettavan tilannetta, kun vainajalle on jo tehty kuolemansyyn selvitys ja ruumis on valmis hautausta varten luovutettavaksi. THL huomauttaa, että oikeuslääketieteellinen tutkimus edellyttää, että ruumis on ”koskematon” (eli esimerkiksi kaikki hoitolaitteet ovat paikallaan). Näin ollen on huomattava, että ulkoisesti näkyvien ja muiden laitteiden poistoa ja vainajan ruumiin siistimistä ei voida tehdä ennen kuin on valittu kuolemansyyn selvitystapa ja arvioitu mahdollisen oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen tarve.

Vainajan ruumiin käsittely ja säilytys

-

Ulkomailla kuollut henkilö

THL näkee positiivisena sen, että esityksessä pyritään 3 luvussa poistamaan epäkohta ja säätämään laintasoisesti Suomen viranomaisten vastuita ulkomailla kuolleiden henkilöiden osalta. 10 e §:n 2 momentissa mainitaan oikeuslääketieteellisen tutkimuksen suorittamisen aiheena myös henkilön kuolema ulkomailla vakavan epidemian seurauksena. THL toteaa, että on tarvetta tarkentaa tämän kohdan tarkoittavan harvinaista tilannetta, jossa epidemia on aiheutunut tuntemattomasta taudinaiheuttajasta eikä vainajalle jostain syystä voi tehdä Suomessa lääketieteellistä ruumiinavausta. Vakavankin epidemian kohdalla kyse on luonnollisesta tautikuolemasta, joka ei ole sinänsä oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen indikaatio. Lisäksi tällaisten vainajien tutkiminen Suomessa voi aiheuttaa tarpeettoman tartuntavaaran.

THL esittää, että 10 e §:än tehtäisiin lisäys, joka säätäisi, että ulkomailla tuhkattulle ja ulkomaille haudattulle vainajalle ei Suomessa suoriteta kuolemansyynselvitystä eikä kirjoiteta pelkästään

ulkomaisten asiakirjojen perusteella kuolintodistusta, mitä tällä hetkellä THL:n oikeuslääkäreiltä edellytetään.

Laki terveydensuojelulain muuttamisesta

Laki terveydensuojelulain muuttamisesta

-

Laki ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä

Laki ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä

-

Eklin Aki

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL - Lausunnon valmistelija: oikeuslääkäri

Pia Wahlsten, VAPO/VAOL